

Κάτοικοι: **153.400**

Η Πάτρα είναι ένα από τα πιο πολυάνθρωπα αστικά κέντρα, όχι μόνο της Πελοποννήσου, αλλά και ολόκληρης της Ελλάδας. Με εμπορική και βιομηχανική ανάπτυξη από τις μεγαλύτερες της χώρας.

Χωρίζεται στην Πάνω και την Κάτω Πόλη. Έχει καλή ρυμοτομία και όμορφους κήπους και διατηρεί πολλά από τα παλιά της αρχιτεκτονικά στοιχεία. Χαρακτηριστικές είναι οι καμάρες στις πλατείες και στα πεζοδρόμια των κεντρικών δρόμων, που της δίνουν όψη επτανησιακής ή ιταλικής πόλης.

Από τα σημαντικότερα κτίριά της είναι το Δημοτικό Θέατρο, που βρίσκεται στην πλατεία Γεωργίου Α' και αποτελεί αντίγραφο της Σκάλας του Μιλάνου. Κοντά του βρίσκεται και το κτίριο του Εμπορικού Συλλόγου Ερμής που σχεδίασε ο Ερνέστος Τσίλερ.

Στολίδι για την πόλη αποτελεί και το Ρωμαϊκό Ωδείο. Θα πρέπει να χτίστηκε γύρω στο 160 μ.Χ. Έχει πολλές ομοιότητες με το Ωδείο της Αθήνας, αν και είναι προγενέστερο. Μετά τον πόλεμο αναστηλώθηκε και σήμερα χρησιμοποιείται για τις εκδηλώσεις του Φεστιβάλ της Πάτρας.

Λίγο ψηλότερα ορθώνεται το μεσαιωνικό κάστρο. Για την οικοδόμησή του χρησιμοποιήθηκαν και λείψανα από τους αρχαίους ναούς της Άρτεμης και της Αθηνάς. Το σχήμα του είναι τριγωνικό και διαθέτει εσωτερική οχύρωση.

Τη δική του ιστορία έχει ο ναός του Παντοκράτορα με τους χάλκινους τρούλους. Τα χρόνια της τουρκοκρατίας είχε γίνει σε τζαμί, ενώ ο Μοροζίνι στο πέρασμά του από την αχαϊκή πρωτεύουσα είχε αφιερώσει τον ναό στον Άγιο Μάρκο, πολιούχο της Βενετίας.

Πολιούχος της Πάτρας είναι ο Άγιος Ανδρέας. Σ' αυτόν είναι αφιερωμένος ο μεγαλοπρεπής ναός που έχει χτιστεί στον τόπο όπου μαρτύρησε ο Πρωτόκλητος Απόστολος. Δίπλα στον

καινούργιο ναό υπάρχει η παλιά βασιλική. Στην εκκλησία φυλάσσονται τμήμα του σταυρού πάνω στον οποίο θανατώθηκε καθώς και η κάρα του.

Τα λείψανα του Αγίου Ανδρέα υπέστησαν μια άνευ προηγουμένου ταλαιπωρία, που ξεκίνησε το 344. Τότε ήταν που ο βυζαντινός αυτοκράτορας Κωνσταντίνος έμαθε από τον επίσκοπο Πατρών Πλούταρχο ότι στην Πάτρα σώζονται τα λείψανα. Έστειλε αμέσως τον στρατηγό του, Αρτέμιο, να τα μεταφέρει στην Κωνσταντινούπολη.

Ο Αρτέμιος έφτασε στην Πάτρα, κάνοντας πρώτα έναν ενδιάμεσο σταθμό στη Θήβα, απ' όπου πήρε και τα λείψανα του Ευαγγελιστή Λουκά. Όμως οι Πατρινοί δεν είχαν καμία διάθεση να δώσουν τα οστά του Αγίου τους. Με τα πολλά, κατάλαβαν ότι ο αυτοκρατορικός απεσταλμένος θα τα αποσπούσε έστω και χρησιμοποιώντας βία. Τότε, συμφώνησαν να τα δώσουν αλλά με την προϋπόθεση να χρηματοδοτούσε ο αυτοκράτορας την κατασκευή του υδραγωγείου στην πόλη των Πατρών. Ο στρατηγός δέχτηκε. Έστησε τις σκηνές των στρατιωτών του και των εργοδηγών σ' ένα λόφο κι άρχισε την κατασκευή του πολυέξοδου έργου. Εκτός από τους εργάτες ανηφόρισαν εκεί και γέροντες, άρρωστοι, πένητες, οι οποίοι έβρισκαν περιποίηση. Από τότε, το λόφος αυτός ονομάστηκε Γηροκομείο.

Το λείψανο μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Οργανώθηκε μια λαμπρή θρησκευτική τελετή στη διάρκεια της οποίας το παρέλαβε ο αυτοκράτορας και το τοποθέτησε σε πολύτιμη θήκη που την εναπόθεσε στην εκκλησία των Αγίων Αποστόλων.

Το 1204, όταν οι Φράγκοι πάτησαν την Κωνσταντινούπολη, άρπαξαν και το λείψανο του Αγίου Ανδρέα. Ο δράστης ονομαζόταν Πέτρος Καπουάνος. Το έστειλε στον θείο του, επίσκοπο του Αμάφι. Αυτός το έβαλε μέσα σε μια ασημένια θήκη και το έκρυψε σε κάποιο άγνωστο σημείο του μητροπολιτικού ναού. Ήταν τέτοια η αγωνία τους μήπως κάποιοι θελήσουν να τους πάρουν το κλεμμένο θαυματουργό λείψανο, που ούτε στον πάπα Ονώριο Γ' το αποκάλυψαν.

Ο επίσκοπος του Αμάφι δεν απέφυγε την κοινή μοίρα των ανθρώπων. Λίγο πριν να πεθάνει είπε το μεγάλο μυστικό σ' εκείνους που του παραστέκονταν τις ώρες της αγωνίας του. Σήμερα στην εκκλησία αυτή της Ιταλίας δείχνουν ένα σημείο που λένε ότι είναι η κρύπτη των λειψάνων του Αγίου Ανδρέα.

Πολλοί λένε ότι στο Αμάλφι σήμερα δεν υπάρχουν παρά κάποια οστά από το ένα χέρι του Αγίου. Άλλοι πάλι βεβαιώνουν ότι το δεξί χέρι του Αποστόλου δωρίστηκε στην εκκλησία των Αγίων Αποστόλων της Βουργουνδίας.

Τμήματα των λειψάνων λέγεται ότι βρίσκονται σε πολλά σημεία της γης. Στα μοναστήρια του Αγίου Όρους ένα τμήμα από το μέτωπό του. Στο μοναστήρι του Κώνσταντα ένα άλλο τμήμα και στη Λαύρα το χέρι του. Στον Άγιο Ανδρέα στην Κεφαλονιά το πόδι. Οστά από ένα τμήμα δακτύλου δώρισε στην εκκλησία της Πάτρας το 1847 ένας Ρώσος αυλικός, ο Αντρέι Μουραβιέφ. Σε ιστορική διατριβή επί του θέματος αναφέρεται ότι σήμερα ανά την υφήλιο υπάρχουν και προσκυνούνται έξι κεφαλές του Αγίου και δέκα επτά χέρια!

Κατά την κατάληψη της Ρώμης και την αιχμαλωσία του πάπα από τους Γερμανούς, το 1527, βεβηλώθηκε και το ιερό λείψανο από το οποίο έλειπε η κέρα. Για την κέρα υπάρχει άλλη μεγάλη ιστορία.

Λέγεται ότι ο Αρτέμιος δεν μπόρεσε να πάρει από την Πάτρα την κέρα του Αγίου Ανδρέα που τελικά έμεινε στην πόλη. Όμως, άλλες πηγές αναφέρουν ότι το λείψανο μεταφέρθηκε ολόκληρο στην Κωνσταντινούπολη και ότι η κέρα επιστράφηκε από τον αυτοκράτορα Βασίλειο Α΄ τον Μακεδόνα σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για τις υπηρεσίες που του είχε προσφέρει η πλούσια χήρα, η Δανηλιίδα.

Στις 20 Ιουνίου 1460, ο Θωμάς Παλαιολόγος, φεύγοντας από την Πάτρα, πήρε μαζί του και την κέρα του Αγίου Ανδρέα. Το πλοίο που τον μετέφερε στάθμευσε πρώτα στην Κέρκυρα και μετά πέρασε την Αδριατική και έριξε άγκυρα στην Αγκόνα της Ιταλίας. Ο Θωμάς έσπευσε στον Βησσαρίωνα, τον Έλληνα αρχιερέα που είχε ασπαστεί τον καθολικισμό και παρ' ολίγο να αναδειχθεί πάπας της Ρώμης. Ο καρδινάλιος περιποιήθηκε τον Θωμά με τιμές. Αρχισαν προσπάθειες να του αποσπάσουν την κέρα.

Μια πρόταση του Αρχιερέα της Ρώμης έγινε δεκτή: Η κέρα τοποθετήθηκε στο φρούριο Νάρνι «για να είναι ασφαλής μέχρι να αποκατασταθεί η τάξη στον ελλαδικό χώρο».

Αργότερα, ο πάπας Πίος Β΄ οργάνωσε τη μεταφορά της στη Ρώμη. Για την περίπτωση οργανώθηκε λαμπρή γιορτή στις 12 Απριλίου 1462, Κυριακή των Βαΐων. Ο Βησσαρίων με άλλους δύο καρδινάλιους μπήκαν επικεφαλής της πομπής που τη μετέφερε μέχρι τη

γέφυρα Μόλε της Ρώμης. Ψάλθηκε ειδικός ύμνος για το μεγάλο αυτό γεγονός. Μια ξαφνική μπόρα διέλυσε τη γιορτή και η κάρα τοποθετήθηκε προσωρινά στην εκκλησία της Αγίας Μαρίας. Την άλλη μέρα έσπευσε ο ίδιος ο πάπας, την παρέλαβε και την εναπόθεσε στο ναό του Αγίου Πέτρου. Λέγεται ότι κάηκαν 30.000 λαμπάδες εκείνη τη μέρα στους δρόμους της αιώνιας πόλης. Ο Βησσαρίων ανέλαβε να εκφωνήσει τον πανηγυρικό της ημέρας. Στο κήρυγμά του αποκάλυψε τον πάπα αληθινό Άγιο Πέτρο και αδελφό του Ανδρέα.

Ο Θωμάς Παλαιολόγος πέθανε στις 12 Μαΐου 1465 και άφησε κληρονόμο του τον Βησσαρίωνα. Όμως εκείνος δεν δέχτηκε την κληρονομιά και με επιστολή του συνέστησε στα παιδιά του Θωμά να ασπαστούν τον καθολικισμό.

Η κάρα του Αγίου Ανδρέα επιστράφηκε στην Ελλάδα μόλις το 1964 επί των ημερών του πάπα Παύλου του Στ'. Στις 26 Σεπτεμβρίου του χρόνου εκείνου έφτασε στο αεροδρόμιο του Άραξου ο καρδινάλιος Μπέα. Το κρανίο του Πρωτόκλητου είχε τοποθετηθεί σε χρυσή οστεοθήκη που είχε το σχήμα της προτομής του. Σχηματίστηκε πομπή προς το ναό του Αγίου Ανδρέα όπου και τελικά εναποτέθηκε. Δέκα έξι αρχιερείς της Ελλαδικής Εκκλησίας και τέσσερις του Οικουμενικού Θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως παρέστησαν στην μεγαλοπρεπή τελετή.

Η χειρονομία εκείνη του Βατικανού και οι θερμές προσφωνήσεις που οι εκπρόσωποί του αντάλλαξαν με τους ορθόδοξους Ιεράρχες θεωρήθηκαν τότε βήματα για την επανένωση των δύο Εκκλησιών.

Στην πόλη των Πατρών εκτός από το Αρχαιολογικό Μουσείο, λειτουργούν Εθνολογικό Μουσείο, Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και Μουσείο Τύπου. Το τελευταίο στεγάζεται στο κτίριο της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Πελοποννήσου, Ηπείρου και Νήσων. Εκεί εκτίθενται ιστορικά έγγραφα, γκραβούρες και πορτρέτα αγωνιστών του 1821.

Τηλέφωνα: Αστυνομία 261.06.23.061 - 5, Τροχαία 261.04.33.182, Δήμος 261.09.66.200 - 2, Λιμεναρχείο 261.03.41.092, ΟΤΕ 261.06.32.388, Ταξί 261.03.14.300, 261.03.34.600, Γενικό Νοσοκομείο 261.02.23.812, Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο 261.09.99.111, Νοσοκομείο Παιδών 261.02.70.880.

Η ιστορία της Πάτρας

Οι πρώτοι και οι ανθρωποθυσίες:

Ο Εύμηλος της Αχαΐας ήταν ένας ακόμη αυτόχθονας ήρωας. Τον λογαριάζουν για Πελασγό. Όταν ο Τριπτόλεμος τριγυρούσε την οικουμένη πάνω στο ζεμένο με ιπτάμενους δράκοντες άρμα του (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Ιστορία της Ελευσίνας**»: Ιερατικό κράτος), πέρασε κι από την Αχαΐα. Δίδαξε στον Εύμηλο την καλλιέργεια (άροση) της γης. Ο ήρωας έκτισε την πόλη Αρόη. Οι κάτοικοί της πλήθυναν γρήγορα κι ο Άνθειος, γιος του Εύμηλου, έστησε όχι πολύ μακριά νέο οικισμό. Πήρε κρυφά το άρμα με τους δράκοντες του Τριπτόλεμου και προσπάθησε μ' αυτό να σπείρει τα χωράφια. Σκοτώθηκε. Προς τιμή του, οι κάτοικοι ονόμασαν τον νέο οικισμό Άνθεια. Και πάλι όμως πλήθυναν οι κάτοικοι της Αρόης αλλά και της Άνθειας. Κτίστηκε τρίτος οικισμός στη μέση της απόστασης ανάμεσα στις δυο πόλεις. Τον είπαν Μεσάτι.

Όταν ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, Αρόη, Μεσάτις και Άνθεια κατοικήθηκαν από Ίωνες. Οι τρεις πόλεις συνδέθηκαν έχοντας κοινή τη λατρεία της Άρτεμης της Τρικλαρίας που τιμούσαν κάθε χρόνο με γιορτές στο ιερό της κοντά στο ποτάμι Μείλιχο (στα μετέπειτα Συχαινά) όπου το είδε στον καιρό του ο Πausανίας. Όπως κι αλλού, πρόσφεραν στη θεά ανθρώπινα θύματα. Κι επίσης όπως κι αλλού, οι ανθρωποθυσίες αντικαταστάθηκαν με θυσίες ζώων εκεί γύρω στα χρόνια του Τρωικού πολέμου (ελάφι αντί για την Ιφιγένεια στην Αυλίδα). Στην Αχαΐα, τα πράγματα έγιναν κάπως αλλιώς:

Η Κομαιθώ, ιέρεια στον ναό της παρθένας θεάς, ερωτεύτηκε τον ήρωα Μελάνιππο. Οι δυο τους μετέτρεψαν τον ναό σε ερωτική φωλιά. Φυσικά και εξοργίστηκε η Άρτεμη. Οι άνθρωποι της περιοχής άρχισαν να πεθαίνουν ανεξήγητα, η γη έπαψε να καρποφορεί. Το μαντείο των Δελφών που ρωτήθηκε, απάντησε ότι το κακό θα σταματούσε μόνο αν ο Μελάνιππος και η Κομαιθώ θυσιάζονταν στην Άρτεμη και στο εξής κάθε χρόνο ένας νέος και μια παρθένα από τις ωραιότερες.

Καιρό αργότερα, όταν έπεσε η Τροία, ο Ευρύπυλος, ηγεμόνας του Ορμενίου Θεσσαλίας, πήρε λάφυρο και μια πανέμορφη λάρνακα. Την άνοιξε, να δει τι περιείχε. Αντίκρισε το άγαλμα του Διονύσου που ο Ήφαιστος είχε φιλοτεχνήσει κατά παραγγελία του Δία, ο οποίος το είχε χαρίσει στον Δάρδανο. Ο Ευρύπυλος καταλήφθηκε από μανία. Αντί να γυρίσει στην πατρίδα του, κατέφυγε στους Δελφούς, μήπως και μάθει πώς θα μπορούσε να γίνει καλά. Του είπαν να καταθέσει τη λάρνακα εκεί όπου θα έβλεπε να θυσιάζουν ανθρώπους. Φυσικά, οι άνεμοι τον έριξαν στην αχαϊκή παραλία, συμπτωματικά την ώρα που οι ιερείς ήταν έτοιμοι να θυσιάσουν το αγόρι και το κορίτσι. Ο Ευρύπυλος έγινε καλά, οι ανθρωποθυσίες σταμάτησαν και οι κάτοικοι της περιοχής, στο εξής, τιμούσαν τον ήρωα ως λυτρωτή τους, παράλληλα με τη λατρεία του θεού Διονύσου.

Τα ιστορικά χρόνια:

Μετά, ήρθαν οι Αχαιοί. Ο γιος του Σπαρτιάτη Αχαιού Πρευγένη, Πατρέας, δημιούργησε νέα πόλη, την Πάτρα, με επίκεντρο την Αρόη και με τόνωση του πληθυσμού με κατοίκους από την Άνθεια και τη Μεσάτι. Τους επόμενους αιώνες, η Πάτρα ακολούθησε την τύχη της υπόλοιπης Αχαΐας και, στα 281 π.Χ., πρωτοστάτησε στη δημιουργία της Αχαϊκής Συμπολιτείας.

Η περίοδος 220 – 217 π.Χ., όταν ξέσπασε ο Συμμαχικός πόλεμος, ήταν ζοφερή για τους κατοίκους της Πάτρας. Ο στρατηγός Πυρρίας των Αιτωλών στρατοπέδευσε στις πλαγίες του Παναχαϊκού κι από εκεί εξαπέλυε επιθέσεις στην ύπαιθρο της Πάτρας, λεηλατώντας και καταστρέφοντας. Τον ίδιο καιρό, οι Πατρινοί είχαν να αντιμετωπίσουν και πειρατικές επιδρομές από την θάλασσα.

Τα δεινά των πολέμων έπληξαν την περιοχή και στη διάρκεια της σύρραξης Ρωμαίων και Αντίοχου Γ' της Συρίας (191 π.Χ.), όταν ο Ρωμαίος Μάρκος Κάτων κυρίευσε την Πάτρα και το Αίγιο. Η πόλη ελευθερώθηκε για να υποκύψει οριστικά στους Ρωμαίους το 147 π.Χ.

Η λαμπρή περίοδος της Πάτρας ξεκίνησε με την επικράτηση του Οκταβιανού, μετέπειτα Αύγουστου, στη ναυμαχία του Ακτίου (30 π.Χ.). Μονοκράτορας πια ο Οκταβιανός μετέτρεψε την πόλη σε στρατιωτικό και εμπορικό κέντρο, την ανακαίνισε και τόνωσε τον πληθυσμό

της με εγκατάσταση εκεί Ρωμαίων αλλά και κατοίκων από τις γύρω περιοχές. Η αυτοκρατορική εύνοια συνεχίστηκε και από τους διαδόχους του Οκταβιανού, ανάμεσα στους οποίους ο Νέρων έκτισε νέα οικοδομήματα και με δωρεές ευεργέτησε την πόλη. Τον Β' μ.Χ. αιώνα, ο Πausanίας την βρήκε πολυάνθρωπη, γεμάτη όμορφους ναούς και αγάλματα, ωραίους δρόμους και λαμπρά κτίρια, ανάμεσα στα οποία η αγορά και το Ωδείο. Τα Λάφρια ήταν οι γιορτές που προκαλούσαν μεγάλη προσέλευση από άλλες περιοχές.

Νωρίτερα, στα χρόνια του αυτοκράτορα Τιβέριου Δρούσου Κλαύδιου (41 – 54 μ.Χ.), πέρασε από την Πάτρα και δίδαξε τον χριστιανισμό ο απόστολος Ανδρέας. Τον σταύρωσε ο εκεί ανθύπατος Αιγεάτης.

Η ειρηνική διαβίωση των κατοίκων της Πάτρας διακόπηκε στα 267, όταν οι Γότθοι λεηλάτησαν την περιοχή. Για λίγο. Ο τόπος δεν είχε να τους προσφέρει άλλα κι αποχώρησαν. Στα 396, όταν αρχηγός τους ήταν ο Αλάρικος, οι Γότθοι ξαναφάνηκαν και σάρωσαν Πάτρα και Αίγιο πριν να αναγκαστούν να αποχωρήσουν μπροστά στις υπέρτερες δυνάμεις του Στηλίωνα. Στους επόμενους αιώνες, η περιοχή δέχτηκε τις εισβολές που υπέστησαν και οι λοιπές πόλεις της Πελοποννήσου. Βάνδαλοι και Άβαροι την πολιορκήσαν στα 805. Αποκρούστηκαν.

Η ευημερία των πλουσίων και των φεουδαρχών συνεχίστηκε καθώς το εμπόριο ανθούσε και η βιομηχανία επίσης: Μεταξουργία, ταπητουργία, υφαντουργία. Ο πλούτος της Πάτρας και των φεουδαρχών καθρεφτίζεται στα όσα η χήρα Δανηλίδα έστειλε ως δώρο στον Βασίλειο Α' τον Μακεδόνα, στα 867, όταν έμαθε ότι ο πριν από έντεκα χρόνια για λίγες νύχτες εραστής της είχε γίνει αυτοκράτορας: Το πακέτο περιελάμβανε 400 νέους, 100 ευνούχους, 100 παρθένες, 400 κομμάτια ύφασμα πυκνοϋφασμένο, 100 κομμάτια ύφασμα αραχνοϋφαντο κι ανάλογο αριθμό από χρυσά κι ασημένια επιτραπέζια σκεύη. Η ίδια ακολούθησε με μια συνοδεία από 300 δούλους. Κι όταν ο Βασίλειος πέθανε στο κυνήγι (886), κληροδότησε στον διάδοχό του, Λέοντα Στ' (886 - 912), ογδόντα επαύλεις και αγροκτήματα, τεράστια περιουσία σε ρευστό, κοσμήματα, οικιακά σκεύη, πολύτιμα έπιπλα, πολυτελή υφάσματα, αναρίθμητα ζώα και χιλιάδες δούλους.

Φράγκοι και Τούρκοι:

Με την φραγκική κατάκτηση και τη δημιουργία του πριγκιπάτου της Αχαΐας, η βαρονία της Πάτρας δόθηκε (1209) στον Γουλιέλμο Αλαμάν. Πέρα από την πρώτη εκείνη μάχη, μετά την οποία οι Φράγκοι πήραν την πόλη, η Πάτρα συνέχισε να ζει μακρά περίοδο ειρήνης. Η πόλη πλούτιζε από την βιομηχανία και το εμπόριο. Από το 1360, έγινε αυτοτελής ηγεμονία κάτω από την επικυριαρχία του πάπα. Στα 1408, μπήκε στη δικαιοδοσία της Βενετίας με προτροπή των κατοίκων που φοβήθηκαν ότι οι δυνάμεις του πάπα δεν ήταν ικανές να αντιμετωπίσουν τον οθωμανικό κίνδυνο, ο οποίος ήδη διαφαινόταν για την περιοχή. Πέντε χρόνια αργότερα (1413), η Πάτρα ξαναπέρασε στην επικυριαρχία του πάπα. Ειρηνικά.

Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος ήταν αυτός που το 1430 κατέλυσε την παπική κυριαρχία, πήρε την πόλη και την ενέταξε στο δεσποτάτο του Μιστρά. Στα 1446, οι Πατρινοί σταμάτησαν την προέλαση του σουλτάνου Μουράτ Β'. Η πόλη συνέχισε να ανθεί. Στα 1449, ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος έγινε αυτοκράτορας στην Κωνσταντινούπολη. Ο Μοριάς μοιράστηκε ανάμεσα στ' αδέρφια του, με τον Θωμά Παλαιολόγο να μετατρέπει την Πάτρα σε πρωτεύουσα του δικού του κομματιού.

Στα 1460, η πόλη πέρασε στην οθωμανική κατοχή. Από τότε, ακολούθησε την τύχη όλου του Μοριά. Αρχικά, συνέχισε να ανθεί. Με την πάροδο του χρόνου όμως, περιέπεσε σε μαρασμό. Στα 1699, όταν την ξαναπήραν οι Βενετσιάνοι, οι κάτοικοι της Αχαΐας δεν ξεπερνούσαν τους 16.000 (οι 12.000 στη βαρονία Πατρών και οι υπόλοιποι στη βαρονία Βοστίτσας). Ακόμα πιο λίγοι ήταν στα 1718, όταν την ανέκτησαν οι Τούρκοι. Ο επόμενος μισός αιώνας ησυχίας ήταν αρκετός για να αναλάβει η πόλη. Ως τα ορλοφικά (1769). Την αποτυχία της επανάστασης εκείνης ακολούθησαν σφαγές των κατοίκων και πυρπόληση της Πάτρας. Οι Πατρινοί την ξανάκτισαν.

Ο Παλιώ ν Πατρώ ν Γερμανός:

Ήταν ανήμερα της Παναγιάς, Μεγάλη Παρασκευή, 25 Μαρτίου 1771, όταν στη Δημητσάνα η Κανέλλα κόρη του Σταμάτη Κουκουζή, παντρεμένη ήδη με τον Ιωάννη Κόζια, γέννησε αγόρι. Το έβγαλαν Γεώργιο. Σπούδασε στη Δημητσάνα κι έπειτα στο Άργος, όπου έγινε γραμματέας και διάκονος του εκεί μητροπολίτη Ιακώβου. Κουρευτήκε μοναχός. Στο εξής, ονομαζόταν Γερμανός.

Στα 1797, βρέθηκε στη Σμύρνη κοντά στον συμπολίτη του, μητροπολίτη Γρηγόριο. Τον Μάιο του ίδιου χρόνου, ο μητροπολίτης εκλέχτηκε πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄. Ο Γερμανός τον ακολούθησε στην Κωνσταντινούπολη όπου έγινε αρχιδιάκονος και συμπλήρωσε τις σπουδές του. Την επόμενη χρονιά, βρισκόταν στην Πελοπόννησο ως πατριαρχικός έξαρχος με αποστολή να φροντίσει για τα προνόμια των μοναστηριών.

Όταν ξαναγύρισε στην Κωνσταντινούπολη, ο πατριάρχης είχε εξοριστεί στο Άγιο Όρος. Ο Γερμανός έσπευσε να τον βρει. Ο Γρηγόριος τον ξανάστειλε πίσω στην Κωνσταντινούπολη. Στα 1800, ο Γερμανός έγινε αρχιδιάκονος της μητρόπολης Κυζίκου. Ο μητροπολίτης Ιωακείμ του ανέθεσε αρχιερατικές υποθέσεις που ο Γερμανός έβγαλε πέρα με επιτυχία, αποκτώντας και σπουδαίες γνωριμίες. Στα 1806, ήταν πρωτοσύγκελος.

Σε βαθιά γεράματα, ο Ιωακείμ παραιτήθηκε από μητροπολίτης. Στη μητρόπολη μετακινήθηκε ο μητροπολίτης Παλαιών Πατρών, Μακάριος. Στη θέση του, εκλέχτηκε νέος μητροπολίτης Παλαιών Πατρών ο Γερμανός. Ήταν πάλι 25 Μαρτίου (1806). Μορφωμένος και γλωσσομαθής ο νέος μητροπολίτης επιβλήθηκε στον πατρινό περίγυρο, απέκτησε τον σεβασμό Ελλήνων και Τούρκων και γρήγορα το κύρος του απλώθηκε σ' όλη την Πελοπόννησο. Στα 1807, ανήκε σ' εκείνους που ο Βελής, γιος του Αλή πασά και Μόρα βαλεσής (ανώτατος διοικητής) τιμούσε ιδιαίτερα. Στα 1809, μεγάλη ξηρασία έπληξε τον τόπο. Ο μωαμεθανός μουφτής εξέπεμψε δέηση στον Αλλάχ, ζητώντας του να βρέξει. Δεν έβρεξε. Ζήτησαν από τον Γερμανό να κάνει λιτανεία. Ο μητροπολίτης δεν τα πήγαινε αυτά και μόλις είχε κυνηγήσει άγρια έναν χριστιανό που έλεγε ότι βλέπει οράματα που προμηνούσαν τη συντέλεια του κόσμου. Με τα πολλά, η λιτανεία έγινε. Και έβρεξε! Έλληνες και Τούρκοι πείστηκαν ότι είχαν να κάνουν με αρχιερέα που εισακουόταν από τον Θεό. Στα 1815, βρέθηκε συνοδικός στην Κωνσταντινούπολη όπου έμεινε ως τις αρχές του 1818.

Γύρισε στην Πελοπόννησο, ενώ ήδη οι Φιλικοί οργάνωναν τη δράση των αποστόλων της εταιρείας. Είχαν γραμμή να αποφεύγουν τη μύηση αρχιερέων ώσπου να ξεκαθαριστούν οι σχέσεις τους με τους Τούρκους. Απόστολος για την Πελοπόννησο ορίστηκε ο Αντώνιος Πελοπίδας από τη Στεμνίτσα της Αρκαδίας.

Στην Πάτρα, ο Πελοπίδας προσπάθησε να μιήσει κάποιον Ανδρέα Καλαμογάρτη που την τελευταία στιγμή φοβήθηκε κι αρνήθηκε να ορκιστεί. Κατά το καταστατικό των Φιλικών, ο Πελοπίδας έπρεπε να τον σκοτώσει και, μετά, να αυτοκτονήσει. Αντί γι' αυτό, προσέφυγε στον μητροπολίτη, του είπε τι συνέβαινε και περίμενε αντίδραση. Ο Γερμανός ενθουσιάστηκε. Ζήτησε να μπει στην οργάνωση, ανέλαβε να ηρεμήσει τον Καλαμογάρτη και συνέστησε στον Πελοπίδα, ποιους να πλησιάσει για να μην ξαναβρεθεί στην ίδια θέση.

Ως φιλικός, ο Παλαιών Πατρών Γερμανός ξεκίνησε την οργάνωση του Αγώνα στην περιοχή του, έχοντας τρεις συμβούλους: Τον Ιωάννη Βλασσόπουλο, πρόξενο της Ρωσίας στην Πάτρα, τον Ιωάννη Παπαρρηγόπουλο, διερμηνέα του ρωσικού προξενείου, και τον Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλο. Οι απόστολοι της Φιλικής Εταιρείας είχαν εντολή, όταν τους ρωτούσαν ποιος είναι ο αρχηγός, να απαντούν ότι απαγορεύεται να πουν αλλά να τους «ξεφεύγουν» λόγια που να κάνουν τα νέα μέλη να υποθέτουν ότι πίσω από την οργάνωση κρύβονταν είτε ο τσάρος της Ρωσίας είτε ο κόμης Καποδίστριας. Ο μητροπολίτης ήταν βέβαιος ότι είχαν να κάνουν με τον τσάρο. Γι' αυτό και συνεργαζόταν με πρόσωπα του ρωσικού προξενείου. Και τον απασχολούσε το πώς θα έφερνε σε επαφή τους πρόκριτους με την «Ανώτατη Αρχή» στη Ρωσία, ώστε να εξασφαλιστεί ο εξοπλισμός των επαναστατών. Και πώς θα πλησίαζαν τον Αλή πασά. Τον τελευταίο ανέλαβε ο Παπαρρηγόπουλος που υποσχέθηκε ρωσική βοήθεια σε περίπτωση σύγκρουσής του με τον σουλτάνο. Φυσικά, ο Αλή ήθελε χειροπιαστές αποδείξεις κι ο Παπαρρηγόπουλος έφυγε στη Ρωσία, να δει τι μπορεί να κάνει. Και βέβαια, ο τσάρος δεν είχε ιδέα για όλα αυτά. Απλά, με την ευκαιρία του ταξιδιού, ο Γερμανός έστειλε στην Ανώτατη Αρχή της Φιλικής Εταιρείας τους «στοχασμούς των Πελοποννησίων». Και στον από το 1818 ξανά πατριάρχη Γρηγόριο Ε' τα νέα για την επικείμενη επανάσταση.

Στις 26 με 29 Ιανουαρίου του 1821, ο Παλαιών Πατρών Γερμανός βρέθηκε στη διάσκεψη της Βοστίτσας. Εκεί, είδε εκπρόσωπο της Ανώτατης Αρχής τον «τρελοκαλόγερο» Γρηγόριο Δικαίο Παπαφλέσσα. Του αντιτάχθηκε. Βρέθηκε μπροστά σε τετελεσμένα και υποχρεώθηκε να ακολουθήσει. Μπήκε στην πρώτη γραμμή.

Ήταν τέλη Φεβρουαρίου του 1821, όταν ο Τούρκος διοικητής της Τρίπολης κάτι υποψιάστηκε για τα τεκταινόμενα και κάλεσε αρχιερείς και προεστούς να τον επισκεφτούν. Ο Γερμανός τους συμβούλευσε να μην πάνε. Κάποιοι προφασίστηκαν διάφορα, κάποιοι άλλοι ξεκίνησαν αργά αργά. Ο Γερμανός τους έστειλε πλαστή επιστολή, δήθεν από την Τρίπολη, που έλεγε ότι πια δεν ήταν ανάγκη να πάνε εκεί.

Στις 10 Μαρτίου, όλοι οι μνημένοι βρίσκονταν σε σύσκεψη στο μοναστήρι της Αγίας Λαύρας. Ο Γερμανός, όπως και οι άλλοι, διαπίστωσε ότι δεν τους έπαιρνε να αναβάλουν την κήρυξη της επανάστασης. Προσευχήθηκαν γι' αυτήν. Στις 13, αναχώρησαν για τους τόπους τους προκειμένου να κάνουν τις τελευταίες ετοιμασίες.

Στην Πάτρα, πρώτα έγινε γνωστό ότι κανένας δεν πήγε στην Τρίπολη. Μετά, διέρρευσαν τα όσα έγιναν στην Αγία Λαύρα. Ξεκίνησαν συμπλοκές. Στις 21 Μαρτίου του 1821, οι Τούρκοι

της πόλης, μαζί με τις οικογένειές τους, οχυρώθηκαν στο κάστρο. Την ίδια μέρα, έφτασαν από το Ρίο εκατό οπλισμένοι Τούρκοι που μπήκαν στην πόλη κι άρχισαν να πυροβολούν. Κι έβαλαν φωτιά σ' ένα μαγαζί. Η φωτιά απλώθηκε και στα γύρω κτίρια κι απείλησε όλη τη συνοικία της Αγίας Τριάδας. Οι Έλληνες οργανώθηκαν κι επιτέθηκαν στην τουρκική συνοικία Τάσι.

Η πυρκαγιά και οι συμπλοκές συνεχίζονταν και την επόμενη μέρα (22 Μαρτίου) οπότε οι εκεί πρόξενοι των ευρωπαϊκών κρατών προτίμησαν να μπουν στα πλοία για ασφάλεια. Μόνο ο Γάλλος Ούγος Μπουκβίλ παρέμεινε στη θέση του έχοντας μετατρέψει το προξενείο σε άσυλο αμάχων χριστιανών. Οι έξω από την Πάτρα Έλληνες, μόλις έμαθαν τι γινόταν στην πόλη, έσπευσαν να βοηθήσουν. Πρώτος μπήκε ο Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος με τους δικούς του. Μετά, ο Ανδρέας Λόντος με τους ανθρώπους του, έχοντας μπροστά μια κατακόκκινη σημαία που είχε στη μια της πλευρά ένα μαύρο σταυρό. Το απόγευμα, κατέφθασε και ο μητροπολίτης Παλαιών Πατρών Γερμανός επικεφαλής πλήθους χωρικών. Την επομένη, 23 Μαρτίου του 1821, στην πλατεία Αγίου Γεωργίου, ο Γερμανός ευλόγησε τα όπλα του Αγώνα. Κι οπωσδήποτε, στις 25 του μήνα εξακολουθούσε να βρίσκεται στην Πάτρα.

Η μετέπειτα δράση του μητροπολίτη ήταν περιορισμένη. Στα τέλη του 1822, μαζί με τον Γ. Μαυρομιχάλη, βρέθηκε στην Ιταλία και για να επιτύχει δάνειο προς τους επαναστάτες και για να προκαλέσει σταυροφορία κατά της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με αφορμή το ευρωπαϊκό συνέδριο της Βερόνας. Δεν κατάφερε τίποτα. Το 1824, βρισκόταν στη Γαστούνη. Η πλευρά Γκούρα Κωλέττη, στον εμφύλιο, τον συνέλαβε. Όμως, έτυχε και πέθανε ο βασανιστής του, γιατρός Νικόλαος Σοφιανόπουλος. Ο Γκούρας φοβήθηκε και τον ελευθέρωσε. Το 1826, ο Γερμανός ήταν πληρεξούσιος στην Γ' Εθνοσυνέλευση. Πέθανε τη νύχτα 30 προς 31 Μαΐου του χρόνου αυτού.

Οι περιπέτειες μιας πόλης:

Την ημέρα που έγινε η δοξολογία στην πλατεία του Αγίου Γεωργίου, ξεκίνησε η πολιορκία του κάστρου της Πάτρας (23 Μαρτίου του 1821). Ξηλώθηκαν έξι κανόνια από επτανησιώτικα πλοία που βρίσκονταν στο λιμάνι και στήθηκαν απέναντι στο φρούριο. Έκαναν αρκετή ζημιά. Μια υπόνομος ξεκίνησε να ανοίγεται με εντολές του Ανδρέα Λόντου. Οι Τούρκοι την εντόπισαν και μπόρεσαν να την ανατινάξουν. Ο κλοιός όμως στένευε και οι υπερασπιστές

του κάστρου ετοιμάζονταν να το παραδώσουν, όταν στο Ρίο αποβιβάστηκε ο Γιουσούφ Σέρεζλης, πασάς της Εύβοιας που τον είχε στείλει ο Χουρσίτ να ενισχύσει τους Τούρκους όπου μπορούσε. Έμαθε για την πολιορκία και, με τριακόσιους άνδρες, έσπευσε προς την Πάτρα, χωρίς να βρεθεί κάποιος να μπορέσει να τον σταματήσει.

Στις 3 Απριλίου 1821, μπήκε στο κάστρο, πήρε κάμποσους από τους εκεί υπερασπιστές και βγήκε μαζί τους στην πόλη: Οι πολλοί από τους πολιορκητές Έλληνες το έβαλαν στα πόδια. Οι λίγοι που αντιστάθηκαν, νικήθηκαν. Η Πάτρα όλη γνώρισε καταστροφή χωρίς προηγούμενο. Ληλασίες και φωτιές. Οι κάτοικοι έτρεξαν να προφυλαχτούν στα προξενεία. Οι πρόξενοι συνεννοήθηκαν και κάλεσαν τον Γιουσούφ να σταματήσει την καταστροφή. Δέχτηκε, με τον όρο να εκδιωχθούν οι Έλληνες από τα προξενεία.

Την επομένη, πάτησε τη συμφωνία κι έβαλε φωτιά στην αγορά του Αγίου Γεωργίου. Η φωτιά απλώθηκε και κατέστρεψε τα προξενεία Ολλανδίας, Ρωσίας, Σουηδίας απ' όπου αλλόφρονες οι κρυμμένοι προσπαθούσαν να γλιτώσουν. Μόλις έβγαιναν στον δρόμο, σφάζονταν από τους Τούρκους. Η φωτιά απειλήσε και το γαλλικό προξενείο όπου κρύβονταν οι περισσότεροι Έλληνες αλλά δεν το έκαψε. Τη νύχτα, ο πρόξενος Πουκβίλ οργάνωσε την απομάκρυνση των Ελλήνων από το προξενείο. Τους έβαλε σε βάρκες και τους έβγαλε στ' ανοιχτά. Εκεί, τους παρέλαβαν πλοία και τους μετέφεραν στα Επτάνησα.

Η πρώτη πολιορκία του κάστρου της Πάτρας έληξε άδοξα κι αιματηρά. Ο Γιουσούφ πασάς όμως έμεινε εκεί έναν ολόκληρο χρόνο μη ενοχλώντας τους Έλληνες στα υπόλοιπα πεδία των μαχών. Όχι χωρίς κόστος.

Η άλωση της Τρίπολης τον Σεπτέμβριο του 1821 κατατρόμαξε τους Τούρκους κι Αλβανούς της Πάτρας. Η πόλη και το φρούριο έμειναν στα χέρια των Λαλαίων (Τουρκαλβανών που από τον Ιούνιο είχαν εγκαταλείψει το χωριό τους, Λάλα Ηλείας), ενώ ακόμα κι ο Γιουσούφ κατέφυγε στο Ρίο. Ο Κολοκοτρώνης θέλησε να εκστρατεύσει στην Πάτρα. Οι Αχαιοί πρόκριτοι του είπαν «όχι». Ήθελαν να πάρουν το κάστρο μόνοι τους. Στις 21 Οκτωβρίου, ξαναμπήκαν στην Πάτρα και πολιορκήσαν γι' άλλη μια φορά το φρούριο, καθώς οι Λαλαίοι οχυρώθηκαν σ' αυτό. Από το Ρίο, ο Γιουσούφ επανέλαβε το δρομολόγιο του προηγούμενου Απριλίου. Αιφνιδιαστικά, κύκλωσε τους Έλληνες και τους τσάκισε. Μετά, ξανάβαλε φωτιά στην πόλη. Ξαναγύρισε στο Ρίο να βγάλει τον χειμώνα.

Ήταν 13 Φεβρουαρίου του 1822 όταν κατάφθασαν οι ενισχύσεις του Μεχμέτ πασά: 4.000 άνδρες, τροφές και πολεμοφόδια. Ο τουρκικός στόλος που τους μετέφερε βρισκόταν ακόμα

εκεί, όταν στις 20 του μήνα κατέπλευσαν τα καράβια Ύδρας, Σπετσών και Ψαρών υπό τη γενική αρχηγία του Ανδρέα Μιαούλη. Η πρώτη ελληνοτουρκική ναυμαχία «κατά παράταξη» κράτησε πέντε ολόκληρες ώρες με τους Τούρκους να ανακρούουν πρύμνα και να φεύγουν νικημένοι.

Όμως, η Πάτρα άντεχε. Βρισκόταν εκεί ο Μεχμέτ με τον Γιουσούφ στο Ρίο. Η συνέλευση της Επιδαύρου είχε ορίσει αρχηγό της επιχείρησης στην Πάτρα τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, έτσι κι αλλιώς αρχιστράτηγο. Ο Γέρος του Μοριά συγκρότησε σώμα 6.000 ανδρών και βάδισε εναντίον των Πατρών. Στρατοπέδευσε στα γύρω χωριά. Μεχμέτ και Γιουσούφ ενώθηκαν και με στρατό 8.000 ανδρών επέπεσαν πάνω στους Έλληνες. Νικούσαν στην αρχή αλλά μετά αναγκάστηκαν να γυρίσουν στις βάσεις τους καθώς αντιπερισπασμός του Κολοκοτρώνη τους τσάκισε τα μετόπισθεν. Η επόμενη τουρκική επίθεση αποκρούστηκε. Η τρίτη κατέληξε σε δεινή ήττα. Τέταρτη τουρκική έξοδος εναντίον των Ελλήνων δεν υπήρξε. Υπήρξε όμως ενέργεια των ντόπιων προκρίτων: Ανακάλεσαν τους οπλοφόρους που κατάγονταν από την Αχαΐα και βρίσκονταν στο στράτευμα του Κολοκοτρώνη, αντιδρώντας έτσι στο ότι επικεφαλής της πολιορκίας δεν ήταν δικός τους. Ο Κολοκοτρώνης τα βρόντηξε και αποχώρησε.

Ήταν Μάιος του 1822. Την πολιορκία ανέλαβαν οι Ζαΐμηδες. Πολιορκούσαν ακόμα, όταν στα 1825 ο Ιμπραήμ αποβιβάστηκε στην Πελοπόννησο κι άρχισε να καίει και να καταστρέφει ό,τι συναντούσε στο πέρασμά του. Η πόλη και το φρούριο της Πάτρας έμελλε να κυριευτούν τον Οκτώβριο του 1828 από τον Γάλλο στρατηγό Νικόλαο Ιωσήφ Μεζόν (Maison), προσφορά του βασιλιά της Γαλλίας Καρόλου Ι' στον κυβερνήτη Καποδίστρια.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 18.7.2011)